

Tjänsteskrivelse

Datum

2025-04-22

Vår referens

Åsa Janlöv

Utredare

asa.janlov@malmo.se

Remiss Justitiedepartementet - Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11) STK-2025-356

Sammanfattning

Justitiedepartementet har skickat betänkandet SOU 2025:11 Straffbarhetsåldern på remiss till Malmö stad. Betänkandet behandlar frågan om vid vilken ålder barn bör kunna hållas straffrättsligt ansvariga.

Utredningen föreslår att straffbarhetsåldern sänks till 14 år, men endast för brott med ett minimistraff på fyra års fängelse. Den föreslagna förändringen ska införas som en särskild reglering och vara tidsbegränsad till fem år.

Internremiss har skickats till grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt arbetsmarknads- och socialnämnden. Samtliga tre nämnder har inkommit med yttranden.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. Kommunstyrelsen godkänner förslag till yttrande och skickar yttrandet till Justitiedepartementet.

Beslutsunderlag

- Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)
- G - Tjänsteskrivelse KSAU 250428 Remiss Justitiedepartementet - Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)
- Remissvar arbetsmarknads- och socialnämnden
- Arbetsmarknads- och socialnämnden beslut 250320 § 103 muntlig Reservation (M) och Reservation (SD)
- Remissvar grundskolenämnden

- Grundskolenämnden beslut 250326 § 47 Reservation (M) och (SD)
- Remissvar gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
- Delegationsbeslut 250402 gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2025-04-28

Kommunstyrelsen 2025-05-07

Beslutet skickas till

Justitiedepartementet

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Grundskolenämnden

Arbetsmarknads- och socialnämnden

Stadskontorets handläggare

Ärendet

Justitiedepartementet har gett Malmö stad möjlighet att lämna synpunkter på betänkandet Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11).

Utredningen överlämnade i juni 2024 delbetänkandet Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga (SOU 2024:39). Utredningen föreslog att den så kallade ungdomsreduktionen för lagöverträdare i åldersgruppen 18-20 år ska avskaffas och att åldern ska ges minskad betydelse för lagöverträdare i åldersgruppen 15-17 år. I delbetänkandet har utredningen även lämnat förslag till en förstärkning av påföljden ungdomsövervakning och att en ny påföljd, utvidgad ungdomsövervakning, ska införas.

Malmö stad yttrade sig över delbetänkandet (KSAU 241118 §581, STK-2024-1181). I det här ärendet behandlas utredningens slutbetänkande.

Utredningens uppdrag har varit att överväga och lämna förslag om sänkt straffbarhetsålder, att föreslå skärpta regler om undanröjande av ungdomspåföljder och att överväga och föreslå ytterligare åtgärder för att öka det statliga ansvaret för barn och unga som begår grova brott.

Sänkt straffbarhetsålder

Utredningen föreslår att åldern för straffrättsligt ansvar ska sänkas till 14 år, med tillägget att sänkningen endast ska gälla för brott som har minimistraff fyra års fängelse. Förändringen ska införas som en särskild reglering och tidsbegränsas till fem år.

Utredningen anser att det behövs åtgärder för att hantera den senaste tiden utveckling där ett fåtal barn, särskilt med koppling till kriminella nätverk, begår fler allvarliga brott.

Brottsligheten i allmänhet bland barn under 15 år har inte ökat utan har tvärtom minskat.

Förslaget innebär inget ställningstagande till vilken påföljd barnen bör dömas till. Principen om att fängelse så långt möjligt bör undvikas för barn gäller. Ungdomspåföljderna ska i första hand väljas för unga lagöverträdare.

Utredningen anser att det inte är lämpligt att sänka straffbarhetsåldern generellt. Eftersom de flesta barns brottslighet inte har förändrats utan det är ett fåtal barn som begår allvarliga brott, tycker utredningen att generella åtgärder kan påverka majoriteten av barn negativt. Att sänka straffbarhetsåldern för alla brott skulle inte vara effektivt. Rättsväsendet skulle behöva lägga stora resurser på att utreda och lagföra yngre barns mindre allvarliga brott. Detta skulle ta fokus från att bekämpa den grova brottslighet som har störst negativ påverkan på samhället.

Undanröjande av påföljd

Utredningen föreslår att reglerna ska skärpas så att det inte längre krävs en stor grad av misskötsel för att undanröjande eller varning ska bli aktuellt vid ungdomsvård och ungdomstjänst. I stället ska det räcka med att den dömde missköter påföljden för att en varning eller undanröjande av påföljd blir aktuell.

Ingen ungdomsvård vid brott av myndiga lagöverträdare

Ungdomsvård är en påföljd som hittills har kunnat dömas ut för brott som någon har begått efter han eller hon fyllt 18 år, om det funnits särskilda skäl. Utredningen föreslår att denna möjlighet ska tas bort. I de fall där brottet begicks innan den unge fyllde 18 år men han eller hon har fyllt 18 år vid domen, ska krävas särskilda skäl för att döma till ungdomsvård. Samma regler kommer då att gälla för ungdomsvård som för ungdomstjänst och ungdomsövervakning.

Straffmaximum för unga lagöverträdare

För närvarande är det svåraste straff som får dömas ut för brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 18 år fängelse i tio år. Om brottet har ett straffvärde på längre tid, på livstid eller om det finns regler om högre straff vid flera brott kan man dömas till fängelse i högst fjorton år.

Utredningen föreslår att reglerna ska skärpas på så sätt att bestämmelserna om svåraste straff för brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 18 år tas bort. I stället ska det införas ett förbud mot att döma någon till fängelse på livstid för brott som har begåtts innan han eller hon fyllt 18 år. Det innebär att en lagöverträdare som inte hade fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet inte får dömas till livstids fängelse, men att det i övrigt gäller samma begränsningar som för vuxna lagöverträdare om hur långt fängelsestraff som får dömas ut. Det längsta fängelsestraff som kan dömas ut för den som var under 18 år när brottet begicks höjs därmed från fjorton till arton år.

Förslag om ökat statligt ansvar för barn och unga som begår brott

Utredningen föreslår att regeringen ska ge ett uppdrag till i första hand Kriminalvården och Socialstyrelsen att i nära samarbete med Sveriges kommuner och regioner överväga hur socialtjänsten ska kunna dra nytta av Kriminalvårdens erfarenheter av återfallsförebyggande arbete och behandlingsprogram. Även samarbetet mellan Polismyndigheten och socialnämnderna behöver enligt utredningens mening utvecklas.

Nämndernas yttranden

Internremiss har skickats till grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt arbetsmarknads- och socialnämnden. Alla tre har inkommit med remissvar, dessa sammanfattas nedan.

Arbetsmarknads- och socialnämndens yttrande

Arbetsmarknads- och socialnämnden avstyrker utredningens förslag om sänkt straffbarhetsålder. Nämnden betonar att barn under 15 år bäst omhändertas inom socialtjänstens ram och att ett inträde i det straffrättsliga systemet i så unga år kan vara skadligt för barnets utveckling och rehabilitering. I sitt yttrande poängterar nämnden vikten av tidiga och förebyggande insatser framför straffrättsliga åtgärder. Det förebyggande arbetet med stöd från socialtjänst, skola, fritidsverksamhet och polis i samverkan lyfts fram som avgörande för att motverka att barn dras in i kriminalitet. Arbetsmarknads- och socialnämnden framhåller att en sänkning av straffbarhetsåldern riskerar att motverka det förebyggande arbetet genom att fokus flyttas till repressiva åtgärder. Nämnden hänvisar även till barnkonventionens princip om barnets bästa och menar att det föreslagna systemet kan strida mot denna princip genom att inte fullt ut ta hänsyn till barns behov av vård och stöd framför bestraffning.

Reservation (M) och (SD).

Grundskolenämnden

Grundskolenämnden avstyrker utredningens förslag och förespråkar att den allmänna straffbarhetsåldern fortsatt ska vara 15 år. Nämnden betonar särskilt barnets rätt till utbildning och uttrycker oro för hur föreslagna förändringar skulle påverka skolplikten och elevers skolgång. I yttrandet påpekas att utredningen saknar ett resonemang kring hur berörda barn ska kunna fullfölja sin utbildning om de hanteras inom kriminalvården från 14 års ålder. Grundskolenämnden framhåller att skolgång och utbildning är centrala skyddsfaktorer i barns liv, och att avbrott i skolgången på grund av rättsprocesser eller frihetsberövanden vid 14-15 års ålder riskerar att försämra barnets framtidsutsikter och öka utanförskapet. Nämnden hänvisar till FN:s barnrättskommittés rekommendationer om att inte sänka straffbarhetsåldern samt understryker att Sverige som nation bör värna barnkonventionens intentioner. Grundskolenämnden invänder mot utredningens förslag om en särskild sänkning av

straffbarhetsåldern samt mot utredningens bedömning att förslagen inte förväntas innebära några nämnvärda förändringar för enskilda kommuners kostnader.

Sammanfattningsvis anser grundskolenämnden att samhällets insatser bör inriktas på stöd och tidiga förebyggande åtgärder i skolan och via sociala myndigheter, snarare än på straffrättsliga ingripanden mot barn.

Reservation (M) och (SD).

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har via delegationsbeslut yttrat sig och ställer sig också negativ till en sänkning av straffbarhetsåldern. Nämnden tillstyrker utredningens slutsats att inte genomföra en generell sänkning (det vill säga att behålla 15-årsgränsen) och avstyrker förslaget om en särskild reglering som skulle sänka åldern till 14 år för vissa brott. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden lyfter att utredningen genomgående saknar resonemang om barns rätt till utbildning och hur skolplikten ska säkerställas för de barn som skulle omfattas av en sänkt straffbarhetsålder. Nämnden betonar att en fullföljd skolgång är en av de starkaste skyddsfaktorerna mot framtida kriminalitet och att förslaget riskerar att leda till att de här ungdomarna inte fullföljer sina studier.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden hänvisar dessutom utförligt till forskning och beprövad erfarenhet på området. Bland annat pekar nämnden på att kriminologisk forskning inte ger stöd för att straff i tidigare ålder skulle vara brottsförebyggande, tvärtom har studier visat att ungdomar har svårare än vuxna att ta till sig straffets avskräckande syfte på grund av deras pågående utveckling och omogna riskbedömning. Nämnden hänvisar särskilt till erfarenheter från Danmark, där en tillfällig sänkning av straffmyndighetsåldern till 14 år (under 2010–2012) utvärderats. Studien visade att 14-åringar som dömdes för brott fick försämrade skolresultat och lägre skolnärvaro jämfört med jämnåriga som inte drogs in i rättssystemet före 15 års ålder. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden framhåller också risken att förslaget skulle kunna medföra att kriminella nätverk anpassar sig och rekryterar ännu yngre barn (under 14 år) till brottslig verksamhet, vilket ytterligare skulle försvåra det förebyggande arbetet. Nämnden instämmer sammanfattningsvis i behovet av att stärka det tidiga preventiva arbetet med insatser från skola, socialtjänst, fritidssektor och vårdnadshavare i stället för att sänka straffbarhetsåldern.

Delegationsbeslut.

Stadskontorets bedömning

Stadskontoret instämmer i nämndernas bedömningar att den generella straffbarhetsåldern bör kvarstå vid 15 år, och att den särskilda reglering som föreslås i

betänkandet inte bör införas. Liksom nämnderna anser stadskontoret att förslaget riskerar att försämra barns möjligheter till utbildning och rehabilitering samt att det saknas evidens för att straffrättsliga ingripanden mot barn har brottsförebyggande effekt.

Utöver nämndernas bedömningar vill stadskontoret särskilt framhålla att en sänkning av straffbarhetsåldern för barn riskerar att förskjuta ansvaret från staten till kommunerna, utan motsvarande resursförstärkning. Det ökade behovet av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och Kriminalvården samt följdverkningar på barns skolplikt och rätt till utbildning behöver analyseras ytterligare.

Stadskontoret delar även nämndernas uppfattning att förslaget står i strid med barnkonventionens principer, i synnerhet artikel 40 om barn i kontakt med rättsväsendet, och att det saknas underlag för att motivera den typ av ingripande som föreslås. Det är särskilt oroande att barnrättskommittén i sin senaste granskning av Sverige uttryckt skarp kritik mot utvecklingen. Kommittén uppmanar Sverige att behålla straffbarhetsåldern på 15 år och att utveckla brottsförebyggande strategier baserade på forskning om orsaker till barns engagemang i brott. Enligt barnkonventionens progressivitetsprincip får tidigare uppnådda rättigheter inte urholkas. Att införa en lägre straffbarhetsålder utgör därför ett brott mot konventionen.

Stadskontoret har tagit fram ett förslag till yttrande som avstyrker utredningens förslag att sänka straffbarhetsåldern, baserat på nämndernas ställningstaganden.

Förslaget är att kommunstyrelsen godkänner förslag till yttrande och skickar det till Justitiedepartementet.

Ansvariga

Nicklas Löfström Nämndsekreterare

Jonas Rosenkvist Avdelningschef

Andreas Norbrant Stadsdirektör